

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קדושת בית כנסת לעומת קדושת בית מדרש

(כ"ו ב') אמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי רבנן (לעשות מבית כנסת בית מדרש), שרי. מבי רבנן לבי כנישתא אסיר.

ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא.

(כ"ז א') אמר רב אחא: כוותיה דרב פפי מסתברא (שבית מדרש קדושתו גדולה), דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש. שמע מינה.

שיטות הראשונים

איזו קדושה עדיפה: פסקו רי"ף ורא"ש הלכתא כרב פפי. וכן כתב הרמב"ם, "מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל בֵּית הַמִּדְרָשׁ - אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁקִּדְשֵׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ יִתְּרָה עַל קִדְשֵׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמַעֲלִין בְּקִדְשׁ וְלֹא מוֹרִידִין".¹ וכן פסק השו"ע.¹

שולחן ערוך

(או"ח הלכות בית הכנסת, סימן קנג)

א. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל לֹא מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת.

מכירת ספר תורה לקניית ספר תורה אחר

(כ"ז א') (שנינו במשנה): אבל מכרו תורה, לא יקחו ספרים. איבעיא להו: מהו למכור ס"ת ישן, ליקח בו חדש. כיון דלא מעלי ליה, אסור, או דלמא כיון דליכא לעלווי עילוויי אחרינא, שפיר דמי.

ת"ש, אבל מכרו תורה, לא יקחו ספרים. ספרים הוא דלא, הא תורה בתורה, שפיר דמי!

מתניתין דיעבד,² כי קא מיבעיא לן (למכור) לכתחלה (לכך).

תא שמע, מניחין ס"ת על גבי תורה (אף שקדושתן שווה), וחומשין ע"ג נביאים וכתובים. אבל לא נביאים וכתובים ע"ג חומשין, ולא חומשין על גבי תורה.

(ודחי) הנחה קאמרת! שאני הנחה דלא אפשר. דאי לא תימא הכי, מיכרך היכי כרכינן?! והא קא יתיב דפא אחבריה! אלא כיון דלא אפשר שרי, הכא נמי כיון דלא אפשר שרי.

תא שמע, דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבן שמעון בן גמליאל: לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח

1. או"ח קנגא. וכתב המשנ"ב (ס"ק א), כתב המג"א, צ"ע אי מותר לעשות מביהכנ"ס ביהמ"ד ליחיד בביתו. ובא"ר מצדד להחמיר בזה, וכן משמע במאירי שם במגילה. עוד כתב בביה"ל (ד"ה מותר), והוא הדין שמותר למכור ביהכנ"ס כדי לעשות ביהמ"ד (במקום שאין לחוש לפשיעוּתא). מקורות: רי"ף (ח ב בדפיו). רא"ש (סי' ד). רמב"ם (הל' תפילה יא, יד).

2. שמכרוהו כבר, כדקתני, מכרו תורה, ומשום הכי מותר ליקח בדמיו ספר תורה, שאם לאו, מה יקחו מהם. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בו חדש.

(ודחי) התם משום פשיעותא (שמא משימכור שוב לא יקנה, וייפסדו הדמים). כי קאמרינן כגון דכתיב ומנח לאיפרוקי (שכתוב כבר החדש בבית הסופר, ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים), מאי?

תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. שמע מינה תורה בתורה שפיר דמי.

(ודחי) דלמא שאני לימוד שהלימוד מביא לידי מעשה. אשה נמי, (ישעיהו מה) "לא תהו בראה לשבת יצרה". אבל תורה בתורה לא!

תנו רבנן: לא ימכור אדם ס"ת, אע"פ שאינו צריך לו. יתר על כן אמר רשב"ג: אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו, אינו רואה סימן ברכה לעולם (באותם דמים).

שיטות הראשונים

אין מוכרין ספר תורה אפילו ישן: כתב **המרדכי** בשם **ראב"ה**, דקאי אמתניתין; אבל בספר תורה דיחיד, המוכרו ליכא איסורא. אבל אינו רואה סימן ברכה, כדאמר רבן שמעון בן גמליאל. וכן כתב **הנימוקי יוסף** בשם **ההשלמה**, דשל יחיד שעשאו לעצמו, עושה בו כל צרכו. **והנימוקי יוסף** כתב, שמדברי **הרמב"ם** משמע שאפילו של יחיד לא ימכור, אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ושל רבים, אפילו לאותן שני דברים, אסור. **והשו"ע** כתב כדברי **הרמב"ם**.³

מהו למכור ס"ת ישן, ליקח בו חדש: כתב **רבינו חננאל**, ולא איפשיט בהדיא, הלכך אין מוכרין ספר תורה לכתחילה. וכן כתב **הר"ן**, **דהרי"ף** מסתם לן סתומי, דכל כי האי גוונא, מינקט לחומרא עדיף. **ורי"ד** כתב, ונראין הדברים שמותר למכור ספר תורה ישן ליקח בו חדש. **והשו"ע** סתם דבריו לאיסור.⁴

הנחת ספר תורה על ספר תורה: פסקו **הראשונים** כברייתא. וכתב **הרמב"ם** "מִתָּר לְהַנִּיחַ סֵפֶר עַל גְּבֵי סֵפֶר, וְאֵין צָרִיךְ לומר על גְּבֵי הַקְּמִשִּׁין." **והנמוקי יוסף** דייק, דדווקא כיון דלא אפשר, שרי. משמע, הא אפשר, לא מנחינן, אע"ג דקדושתן שווה. **והשו"ע** העתיק לשון **הרמב"ם**.⁵

הנחת כתובים על נביאים: כתב **הר"ן** דנביאים וכתובים כי הדדי נינהו. וכן כתבו **התוספות** דנביאים על גבי כתובים או איפכא, שרי. וכן פסק **הרמ"א**.⁶

הנחת תלמוד על גבי ספרי קודש: כתב **הר"י מיגאש**, שהכוונה בסוגייתנו על התורה עצמה. אבל התלמוד הוא ביאור התורה ופירושה, ואין קדושתו מגעת לקדושת התורה עצמה, וגם לא לקדושת שאר כתבי הקודש, ואפילו על כתובים אין מניחים אותו. וכן כתב **בספר חסידים**, אל ישים ספרי תלמוד על ספרי מקרא.⁷

3. יו"ד רע"א. מקורות: רמב"ם (הל' ס"ת יב), נמוקי יוסף (מגילה כ"ז א', ד"ה אין מוכרין). מרדכי (סי' תתכד).

4. יו"ד רע"א. ור' ט"ז (ס"ק ג), וש"ך (ס"ק ג). מקורות: רי"ד (פסקיו, כ"ז א').

5. יו"ד רפב"ט. והמג"א (או"ח כחב, ס"ק ד) כתב בשם הרשב"א (פ"ק דב"ב, דף י"ד, ולא מצאתיו), כדברי הנמוקי יוסף, דדווקא היכא דאי אפשר, מניחים חומש אחד על גבי חברו. אבל היכא דאפשר בעניין אחר, אסור. מקורות: רמב"ם (הל' ס"ת יא). נימוקי יוסף (מגילה כ"ז א', ד"ה תורה ע"ג תורה).

6. יו"ד רפב"ט. מקורות: ר"ן (ח ב ברי"ף, ד"ה מניחין). תוספות (פ"ק דבבא בתרא, י"ג ב', ד"ה רבי יהודה).

7. מקורות: ר"י מיגאש (שו"ת סי' צב). ספר חסידים (סי' קמא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(יו"ד הלכות ספר תורה, סימן רע)

א. מִצוֹת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְכַתֵּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה... וְאֵינּוּ רְשָׁאֵי לְמַכְרוֹ, אֲפֹלוּ יֵשׁ לוֹ הֶרְבֵּה סִפְרֵי תּוֹרָה. (וְאֲפֹלוּ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל רַק עַל יְדֵי הַדַּחֵק) (הגהות מ'מוני פ"ו) וְאֲפֹלוּ לְמַכְרֵן יֵשׁוּן כְּדֵי לְקַנּוֹת חֲדָשׁ, אֲסוּר. אֲבָל לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְשֹׂא אֲשֶׁה, מִתֵּר לְמַכְרֵן אִם אֵין לוֹ דָּבָר אַחֵר לְמַכּוֹר.
(יו"ד הלכות ספר תורה, סימן רפב)

יט. מִתֵּר לְהַנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה עַל סֵפֶר תּוֹרָה, וּמִנִּיחִים חֲמֻשִׁים עַל גְּבֵי נְבִיאִים וּכְתוּבִים, אֲבָל אֵין מִנִּיחִים נְבִיאִים וּכְתוּבִים עַל גְּבֵי חֲמֻשִׁים, וְלֹא חֲמֻשִׁים עַל גְּבֵי סֵפֶר תּוֹרָה. הַגָּה: אֲבָל כְּתוּבִים עַל גְּבֵי נְבִיאִים (אוֹ אִיפְכָא, שְׂרִי) (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ן בְּשֵׁם תּוֹסֵפוֹת פ"ק דב"ב). וְכַל זֶה מִיָּרִי בְּב' פְּרִיכוֹת, שֶׁכָּל א' פְּרוּךְ בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֲבָל בְּכַרְף א' הַכֵּל שְׂרִי (מְרַדְכֵי פ' הַשְּׁתַּפְּיוֹן)...

שימוש במותר מעות שגבו

(כ"ז א') (שנינו במשנה: אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים) וכן במותריהן. אמר רבא: לא שנו אלא שמכרו והותירו.⁸ אבל גבו (מהציבור לצורך ס"ת, וקנאוהו) והותירו, מותר (להורידן מקדושתם, שעדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה).

איתיביה אביי: במה דברים אמורים שלא התנו; אבל התנו, אפילו לדוכסוסיא מותר.

היכי דמי? אילימא שמכרו והותירו, כי התנו מאי הוי (הא דמי קדושה הן)? אלא שגבו והותירו. טעמא דהתנו (כשגבו לעשות רצוננו וחפצנו ממותר הדמים), הא לא התנו, לא!

לעולם שמכרו והותירו, והכי קאמר: במה דברים אמורים? שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפילו לדוכסוסיא נמי מותר.

אמר ליה אביי להווא מרבנן דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת: מי שמיע לך מרב ששת מאי דוכסוסיא? אמר ליה: הכי אמר רב ששת: פרשא דמתא (פרש העיר לצורך שליחויות למושל העיר כשיצטרכו).

שיטות הראשונים

גבו והותירו: כתב הרמב"ם "וכן אם גבו מן העם מעות לבנות בית המדרש או בית הכנסת, או לקנות תבא או מטפחת ותיק או ספר תורה, ורצו לשנות - כל שגבו, אין משנין אותו אלא מקדשה קלה לקדשה חמורה ממנה. אבל אם עשו מה שגבו לעשותו והותירו - משנין המותר לכל מה שירצו." וכן פסק השו"ע.⁹

מכרו והותירו: אמרין, שאם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפילו לדוכסוסיא, נמי מותר. וכתב הרא"ש,

8. מכרו אחד מן הקדושות הללו, ולקחו ממקצת הדמים קדושה מעולה, והותירו מהן. רש"י.

9. או"ח קנ"ג, וכתב המשנ"ב (ס"ק יד), לכל מה שירצו, היינו אפילו דבר שאין בו קדושה כלל, אלא שהוא צרכי צבור. והטעם, כיון שנעשה דעת אנשי העיר במעות, משום הכי שרי במותר. וכתב בשעה"צ (ס"ק ז), שכן כתבו האחרונים, וכן משמע מהר"ן. וברבנו ירוחם משמע, דאפילו למשתי בה שכרא שפיר דמי. אבל מכל הפוסקים הנ"ל לא משמע כן. וכן במאירי ובתשב"ץ (ח"ב סי' קט), משמע דבעינן צרכי צבור. מקורות: רמב"ם (הל' תפילה יא, טו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שהתנו במעמד אנשי העיר בשעת מכירה. והר"ן כתב, שאם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, מותר, ואע"פ שלא מכרו אותן שבעה טובי העיר.¹⁰ וכתב אור זרוע שאם התנו כשגבו המעות, לעשות חפצם ממותר הדמים, אפילו קנו ומכרו וחזרו וקנו קדושה במקצת הדמים,¹¹ המותר מותר להורידו. אבל אם לא התנו כשגבו, אלא כשמכרו התנו, אסור להורידם.¹² וכן פסק השו"ע.¹³

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות בית הכנסת, סימן קנג)

ה. אם גבו מעות לבנות בית הכנסת או בית המדרש, או לקנות תבא או מטפחת או ספר תורה, ורצו לשנותן מלצרך מה שגבו אותם, אין משנין אלא מקדשה קלה לחמורה; אבל אם עשו בהם הדבר שגבו אותם בשבילו, משנין המותר לכל מה שירצו; ואם כשגבו המעות התנו לעשות חפצם ממותר הדמים, אפילו קנו ומכרו וחזרו וקנו קדשה במקצת הדמים, מתר להוריד המותר; אבל אם לא התנו כשגבו, אלא כשמכרו התנו, אסור להורידם. הגה: ואם קנו בדמים אלו שגבו עצים ואבנים, חלה קדשת הדמים על העצים והאבנים, ואסור לשנותן רק לקדשה חמורה; ואם הביאו עצים ואבנים לצרך בנין בית הכנסת, אם באו ליד גבאי אסור לשנותן רק לקדשה חמורה, וקדם שבאו ליד גבאי, מתר לשנותן; אבל מקל מקום לא יוכל לחזור בו. (בית יוסף וכן משמע במרדכי ריש פ' בני העיר).

בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה

(כ"ז א') אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין (לגבאי אותה העיר, שלא יחשדום שאינם נותנים צדקה), וכשהן באין (חוזרים למקומם) מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירן.

תניא נמי הכי: בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין, וכשהן באין מביאין אותה עמהן. ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה, תנתן לעניי אותה העיר.

רב הונא גזר תעניתא. על לגביה רב חנה בר חנילאי וכל בני מתיה. רמו עלייהו צדקה ויהבו. כי בעו למיתי אמרו ליה: נותבה לן מר וניזול ונפרנס בה עניי מאתין.

אמר להו: **תנינא**: במה דברים אמורים? בשאין שם חבר עיר (תלמיד חכם המתעסק בצרכי ציבור). אבל יש שם חבר עיר, תינתן לחבר עיר. וכל שכן דעניי דידי ודידכו עלי סמיכי.

שיטות הראשונים

החילוק בין יחיד לרבים: בגמרא מבואר שרבים שפסקו עליהם צדקה, כשחוזרים לעירם מביאים אותה עמהם. משא"כ יחיד. וביארו המרדכי והמאירי, דכיון דמרובים הם, לא בטלו דעתם אצל דעת בני העיר. משא"כ יחיד, בטל הוא אצל

10. שאילו מכרו הן במעמד אנשי העיר, אע"פ שלא התנו, יכולין הן לעשות בכל הדמים כל חפצם! ר"ן.

11. האליה רבא והגר"א מפפקין בזה, דאפשר שכיון שאח"כ קנו סתם מכל הדמים, חיילא הקדושה בכל הקניה, ואסור אח"כ כשמכרו והותירו. משנ"ב (ס"ק טו).

12. הטעם, דאז כשקנו חל הקדושה על כל מה שקנו, ואינו מועיל אח"כ התנאי בעת המכירה.

13. או"ח קנגה. מקורות: ר"ן (חיל', כ"ז א', ד"ה אבל התנו). רא"ש (ס' ה). אור זרוע (הל' בהכ"נ סו"ס שפו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

המקום, וצדקתו עומדת לשם. וכתב המאירי, ורבים שאמרו, יש שפירשו עד עשרה.

ופסקו עליהם צדקה: כתב המרדכי בשם האור זרוע, שדווקא צדקה שגזרו תענית מפני הבצורת או שמד וכדו', וגזרו על עצמן צדקה, ועל בני העיר דאתו לגבייהו, אז צריכים ליתן לגבאי העיר. משא"כ צדקה שרגילים לתת כל שעה בכל המקומות, אינם צריכים ליתן כלל, לא לגבאים, ולא לחבר עיר.¹⁴ וכן פסק הרמ"א.¹⁵

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות צדקה, סימן רנו)

ו. מי שְהֵלֵךְ בְּסַחֲרָה וּפְסָקוּ עָלָיו אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁהֵלֵךְ שָׁם, צְדָקָה, הָרִי זֶה נֹתֵן לְעַנְיֵי אוֹתָהּ הָעִיר. וְאִם הָיוּ רַבִּים וּפְסָקוּ עֲלֵיהֶם צְדָקָה, נֹתְנִים, וְכִשְׁבָּאִים מְבִיאִים אוֹתָהּ עִמָּהֶם וּמְפָרְנִים בָּהּ עַנְיֵי עִירָם.
הגה: וְהָא דְצָרִיכִין לָתֵן, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. לְכֹן חוֹזְרִים וְלוֹקְחִים מֵהֶם וּמְבִיאִים לְעִירָן (מְרַדְכִי פ' בְּנֵי הָעִיר). וְדוֹקָא בְּצְדָקָה שְׁלֵא הָיוּ נֹתְנִין אֵלּוּ נִשְׁאַרְוּ בְּעִירָן, וְלָכֵן אֶכָּא חֲשָׁדָא, אֲבָל לְצְדָקָה שְׁאַף בְּעִירָן הָיוּ נֹתְנִין, אִין צָרִיכִין לָתֵן כָּלֵל, דְּדוֹדָאֵי יִתְּנוּ בְּעִירָן (מְרַדְכִי פ"ק דב"ב). מִי שֵׁיט לֹא מַעוֹת אַחֲרָיִם לְמַחְצִית שְׂכָר אוֹ בְּדָרָה אַחֵר, וְנֹתְנִין מַעֲשֵׂר מִן הָרוֹחַ, צָרִיךְ לָתֵן הָרוֹחַ לְבַעֲלֵיו וְהוּא יִתְּנוּ לְמִי שֵׁיטָהּ, אִם לֹא שֵׁיט תִּקְנָהּ בְּעִיר לָתֵן מִכָּל מָה שֶׁמְרֻוּחַ, אֲפֵלוּ עִם מַעוֹת אַחֲרָיִם. (מְרַדְכִי פ' הַגּוֹזֵל בְּתֵרָא תְּשׁוּ"ר ה"ר טוֹבְיָה וּבְהֶגְהֵת מְרַדְכִי פ"ק דב"ב).
וְאִם יֵשׁ שָׁם חֶבֶר עִיר, יִתְּנוּ לְחֶבֶר עִיר וְהוּא מְחַלְקָהּ כְּפִי שְׁיִרְאָהּ לֹא.

מכירת בית כנסת ליחיד ולצרכים בזויים

(כ"ז ב') **משנה:** (4) אין מוכרין את (בית כנסת) של רבים ליחיד, מפני שמורידין אותו מקדושתו, דברי רבי מאיר. (2) אמרו לו: א"כ לא מעיר גדולה לעיר קטנה.

משנה: (4) אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי,¹⁶ שאם ירצו (בני העיר) יחזירוהו (הקונים), דברי רבי מאיר. (2) וחכמים אומרים: מוכרין אותו ממכר עולם (ליחיד ולכל תשמיש), חוץ מארבעה דברים: למרחץ ולבורסקי לטבילה ולבית המים (לכביסה, אי נמי לבית מי רגלים). (3) רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשם חצר (אבל בסתם, אינה יורדת מקדושתה¹⁷), והלוקח מה שירצה יעשה (אפילו לארבעה דברים אלו).

אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה.¹⁸

שאלו תלמידיו את רבי זכאי: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א של תפלה, ולא כניתי שם לחבירי, ולא ביטלתי קידוש היום.

14. הלכך אותם בני הישובים שבאים לקהילה בראש השנה ויוה"כ, ומזכירין נשמות ונודדים צדקה, הואיל וחק קבוע הוא בכל המקומות שמזכירים נשמות ונודדים צדקה, אין כאן חשדא כלל, כי בודאי יתנוה. וגם אין נותנין לחבר עיר, כי אין זאת הצדקה באה מכח גזירת זאת העיר, אלא מכח חק ומנהג שבכל המקומות, הילכך מוליכין צדקה שלהם לישוביהם ועושים בה כרצונם. וכל שכן עיר שאין בה חבר עיר, חכם המתעסק בצרכי צבור, אלא הגבאים שאינם עוסקים בתורה תדיר, שיוליך צדקה שלו עמו לביתו.

15. יו"ד רנ"ו. מקורות: אור זרוע (ח"א, הל' צדקה, סי' י). מרדכי (בבא בתרא, פרק השותפין, סי' תצה).

16. ואפילו מרבים לרבים אסר רבי מאיר מכירת חלוטין, דדרך בזיון הוא. רש"י.

17. ר' תוספות (כ"ח א', ד"ה ועוד).

18. ר' "נתיבי הלכה" ברכות, כ"ב ב' - כ"ג א', 'תפילה כשנצרך לנקביו'.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים: פסקו כל הפוסקים כחכמים, שיכולים למכור בית כנסת ממכר עולם, חוץ מד' דברים. וכן פסק השו"ע.¹⁹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות בית הכנסת, סימן קנג)

ט. כְּשִׁמוֹכְרִים אֲנָשֵׁי הַכֶּפֶר בֵּית הַכְּנֶסֶת יְכוּלִים לְמַכְרוֹ מִמְּכַר עוֹלָם, וְהַלּוֹקֵחַ יַעֲשֶׂה בּוֹ מֵה שְׂיֻרְצָה, חוץ מִמְּרָחֵץ וּבְרִסְקֵי וּבֵית הַטְּבִילָה וּבֵית הַכֶּסֶא...

19. או"ח קנגט. וכתב המשנ"ב (ס"ק נה), שכל אלו הם תשמישים מגונים מאוד, ואסור לעשותן במקום שהיה ביהכנ"ס. ואפילו אם נפל הבנין במקום ההוא ונשאר רק תל בעלמא, אסור להשתמש שם באלו הארבעה דברים, וכן אסור לזרוע במקום ההוא, שכל זה הוא גנאי למקום שהיה מתחלה ביהכנ"ס. מקורות: רמב"ם (הל' תפילה יא, ז). רבינו ירוחם (נתיב ג, ח"ח). וכן רי"ף ורא"ש. ור' לעיל, כ"ו א', סוגיית 'מכירת תשמישי קדושה לצרכי חולין', בשיטות הראשונים, אם במכירת ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, יכול הלוקח לעשות בביהכנ"ס תשמיש בזוי, כגון אלו הארבעה.